

Dr MUHAMED KEŠETOVIC

Naše zajedništvo, bratstvo i jedinstvo i specijalni rat

Jugoslavija

Specijalni rat kao supstitucija oružane agresije, primijenjen prema SFRJ, ima posebne, specifične dimenzije i značenja. To proizlazi iz geopolitičkog i strateškog položaja SFRJ u savremenom svijetu sa svim protivrječnostima koje ga spajaju i razdiru, iz autentičnog društveno-političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, iz mjesta i uloge naše zemlje u pokretu nesvrstanosti, iz njenog političkog i moralnog ugleda i prestiža u međunarodnoj zajednici.

Uslon

Epoha kroz koju prolazi savremeno čovječanstvo je tipično prelazna, a odvija se u najradikalnijoj smjeni kroz koju je do sada prolazio ljudski rod. To je epoha u kojoj snage i odnosi, interesi i ideologije prošlosti grčevito nastoje da se održe, bezobzirno se koristeći svim što im je na raspolaganju. U isto vrijeme, snage budućnosti, lome se u grču koji je priznanje i nagovještaj da se na stari način ne može više živjeti, a da se novi teško pronalaze. U tom sudaru puno toga je u krizi i preispitivanju: u krizi je način proizvodnje čiji su oblici mnogobrojni i svakodnevni i koji, bez pretjerivanja, prijete krahom svjetskog ekonomskog mehanizma. U krizi su politički sistemi, sistemi etičkih i humanih vrijednosti, u krizi je povjerenje čiji su oblici mnogobrojni počev od agresija i dominacije pa do terorizma, alkoholizma, drogiranja, apatije i letargije.

U opštem i globalnom previranju u svijetu, SFRJ sistemom društvenih odnosa unutra i zalaganjem za promjene u savremenom svijetu — što je samo logičan produžetak na svjetsku scenu onoga što revolucija u Jugoslaviji čini unutra — svijetla je tačka i primjer

Uzroci

za ugledanje. U suštini, riječ je o socijalističkom samoupravljanju kao o novom kvalitetu, kao pronađenom obliku koji može da razriješava složene protivrječnosti epohe kojoj je ljudska i nacionalna emancipacija nametnuta kao neminovnost. Riječ je, o politici i pokretu nesvrstanosti koji je jedino sposoban da se izbori za nove, pravednije, ravnopravnije odnose među zemljama i narodima svijeta, da prevaziđe blokovsku konfrontaciju i sve neracionalnosti vezane za nju.

Nije potreban naročiti napor da bi se dokazalo kako je specijalni rat trajna orijentacija i strateška komponenta određenih reakcionarnih krugova u svijetu u njihovom klasnom odnosu i nastupanju prema SFRJ. To je zbog toga što Jugoslavija, svojim unutrašnjim sistemom koji gradi, sve više postaje ne samo činilac renesanse socijalizma, nego i veoma izazovan i opasan primjer i uzor. Stoga je i strategija specijalnog rata i uperena baš na one osnove koje omogućavaju unutrašnju stabilnost i spoljni ugled, a to su prije svega, socijalističko samoupravljanje i nacionalna ravnopravnost.

Elementi malograđanskog egoizma, grupnosvojinskog partikularizma, birokratizma i etatizma u proizvodnim i društvenim odnosima, sputavanje i gušenje socijalističkog samoupravljanja u proširenoj reprodukciji, reprodukovanje pretjeranog institucionalizma, pravnog normativizma i administriranja — jača administrativni centralizam, što je i objektivni i subjektivni oslonac i nada snaga specijalnog rata. Njihov cilj je da se SFRJ otežava razvoj na putu koji je izabrala, a potom da se sa njega vraća u jednu od mogućnih alternativa, koje su u Jugoslaviji i istorijski prevaziđene.

Strategija specijalnog rata ne miri se sa socijalističkim samoupravljanjem, nego potpomažu snage i akcije koje ga podrivaju, znajući da su socijalističko samoupravljanje i ekonomska i politička stabilnost Jugoslavije u čvrstoj korelaciji. U istoj takvoj korelaciji su stabilnost Jugoslavije i njen prestiž, dinamična i stvaralačka uloga u pokretu nesvrstanih zemalja, koji je sam po sebi, negacija blokovske podjele svijeta i logike odnosa u međunarodnoj zajednici koja proizlazi iz blokovske podjele i konfrontacije.

Na poslednjim kongresima SKJ upozoravano je na stagnaciju i sputavanje socijalističkog samoupravljanja, što otvara najopasniji prostor za djelovanje snaga specijalnog rata prema Jugoslaviji. »Svako stagniranje razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja dovodi do njegovog potkopavanja« (E. Kardelj).

Objekt interesovanja, rovarjenja i trajne orijentacije snaga specijalnog rata prema Jugoslaviji jeste njena unutrašnja čvrstina, zajedništvo i bratstvo i jedinstvo. Naravno, riječ je o potkopavanju temelja na kojima se gradi naše društvo. Sve što doprinosi jačanju ili slabljenju tih temelja, bilo da je riječ o ekonomici, kulturi, prosvjeti, nauci, sportu i slično, pod lupom je kombinatorike snaga specijalnog rata. U suštini, riječ je o nastojanju da se suzbije bitna komponenta jedinstva ljudske i nacionalne emancipacije.

ovo Za uspješno suprotstavljanje strategiji specijalnog rata u Jugoslaviji je danas daleko važnije otklanjanje rupa i pukotina u koje se on ubacuje i koje mu omogućuju prostor i djelovanje nego samo bavljenje snagama specijalnog rata i njihovim metodima djelovanja. Potpun uspjeh podrazumeva istovremeno i kombinovano djelovanje na oba ova fronta.

I

Unutrašnja i spoljna dimenzija našeg zajedništva

Za višenacionalnu zajednicu izuzetno je važno sa stanovišta njene čvrstine, kohezije i prosperiteta — na kojim društvenim, klasnim osnovama je postavljen i kako se odvija unutrašnji razvoj nacija — na kojim osnovama i kako su postavljeni odnosi između njih u zajednici koju čine.

U obje ove dimenzije naša revolucija je pokazala takvu vitalnost i stvaralaštvo da je mogla u riznicu socijalizma dati teorijski i praktične doprinose koji su već odavno izašli iz naših granica i prostora.

Za razumjevanje svega toga, na čemu se u toj sferi još uvijek spotičemo, i za uspješno onemogućavanje djelovanja snaga specijalnog rata, nužna su neka ukazivanja koja daju više svjetla na navedene dimenzije našeg zajedničkog života.

Za sve naše narode karakteristično je da su kasno stupili na tlo nacionalnog razvoja u odnosu na Zapadnu Evropu, jer su i kasnije stupili na tlo kapitalističkog društveno-ekonomskog razvoja. Potčinjenost naše buržoazije buržoazijama zapadnoevropskih zemalja — druga je karakteristika nacionalnog stasanja i razvoja naših nacija. Zato su one imale reakcionarnu ulogu u sudbonosnim istorijskim

trenucima, žrtvujući nacionalne interese svojim sebičnim klasnim interesima kad god je vrijeme postavljalo tu dilemu.

Kasno ujedinjenje i okolnosti pod kojima je ono izvršeno, takođe su jedan od značajnih faktora u razvitku naših nacija i odnosa između njih.

Naše ujedinjenje bila je istorijska neminovnost i znači progresivnu istorijsku prekretnicu za svakog ponaosob i za sve zajedno. Drugo pitanje je kako i na koji način je došlo do ujedinjenja. To je bilo više prisjedinjenje nego ujedinjenje, u čemu su i klice nastanka novog, kada je to u svoje ruke uzela radnička klasa u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji pod rukovodstvom KPJ.

I u KPJ, naročito na njenim prvim koracima bilo je dosta lutanja i nerazumijevanja složene dijalektike klasnog i nacionalnog u revolucionarnoj borbi proletarijata za svoje oslobođenje. Pod uticajem Sime Markovića, tadašnjeg generalnog sekretara Partije, vladalo je vjerovanje da u Jugoslaviji, poslije ujedinjenja, postoji samo jedna nacija — jugoslovenska, da više ne postoji nacionalno pitanje i da je time stvoreno čisto polje klasne borbe. Na to su, pored ostalog, uticali nerazvijenost radničke klase, markistička teorijska nezrelost, ali i spoljno miješanje Kominterne pod Staljinovim uticajem. To miješanje stvaralo je takve konfuzije koje su se kretale od priznavanja postojanja različitih nacija u Jugoslaviji do nepriznavanja postojanja državne tvorevine koju treba razbiti.

U revolucionarnoj borbi proletarijata sazrijevala je svijest i saznanje u KPJ o neraskidivoj dijalektičkoj povezanosti borbe za nacionalnu slobodu i ravnopravnost, sa borbom protiv buržoaskog, eksploatatorskog društvenog uređenja. Već više od pola vijeka strategija SKJ i borba za socijalizam u Jugoslaviji oslanjaju se na priznavanje postojanja svih nacija i nacionalnosti koje žive u Jugoslaviji, na njihov slobodan nacionalni razvoj, na njihovu ravnopravnost, bratstvo i jedinstvo, na njihovo zajedništvo čiju suštinu čini klasni unutrašnji razvoj i radničko-klasna integracija. U suštini te strategije je saznanje i vjerovanje da je samo na radničko-klasnom interesu, kao trajnom interesu socijalizma, moguće obezbijediti slobodan i nesmetan unutrašnji razvoj nacija, njihovu ravnopravnost u zajednici koju čine, i otvoriti istorijski proces približavanja nacija čija osnova postaje sve više, u Marksovom smislu, humanitet, a sve manje nacionalitet.

Ova podsjećanja potrebna su zbog toga što i danas ima lutanja i zastranjivanja kad je riječ o odnosu klasnog i nacionalnog, a što

*decentralizovan
@ 1942-1944*
se prelama na tendencijama separatizma i unitarizma što je, bez sumnje, jedan od ciljeva snaga specijalnog rata u ukupnoj strategiji prema Jugoslaviji.

Tu se ne radi o tome da ljudima koji na sve to odlučujuće utiču, nisu knjiški i doktrinarno poznati problemi dijalektike klasnog i nacionalnog. Prije je riječ o tvrdim, otuđenim interesima dijela upravljačkog sastava izraslog na decentralizovanom etatizmu, koji se najlakše brane kada se zaodjenu u nacionalno ruho. Na tome je najlakše zatalasati mase, zaslijepiti ih i onesposobiti da razlikuju svoje stvarne od iluzornih interesa čime se onda gubi sposobnost za raspoznavanje snaga i ideja. U tome je velika opasnost za naše zajedništvo, bratstvo i jedinstvo što je pokazala i kotrarevolucija na Kosovu.

Za cjelokupnu politiku i strategiju SKJ u nacionalnom pitanju bitna karakteristika je antidogmatizam i marksističko-dijalektički pristup tom fenomenu na svakoj novoj etapi revolucionarne borbe i preobražaja.

U poslednjih 50 godina za Partiju nacionalno pitanje niti je bilo sporedno, niti glavni cilj revolucionarne borbe. To je sagledavano u okviru klasne borbe proletarijata za svoje oslobođenje i za ljudsku emancipaciju.

Ono što je u strategiji SKJ i socijalističke revolucije u Jugoslaviji trajno, neprikosnoveno, jeste potpuna nacionalna sloboda i ravnopravnost naroda i narodnosti u njoj. Takva politika i strategija verifikovani su na Drugom zasjedanju AVNOJ-a i u svim poslijeratnim ustavima. Ono što je podložno promjenama tiče se društvenih, klasnih odnosa, od kojih zavisi i koji opredjeljuju unutrašnji razvoj svake nacije i nacionalnosti i njihove međusobne odnose u zajednici koju čine. U tom smislu, nijedna naša nacija i nacionalnost ne ugrožava drugu. Ako, ipak, ima takvih, makar i verbalnih tonova, onda je to nešto drugo. To je tehnobirokratsko ugrožavanje udruženog rada i socijalističkog samoupravljanja u vlastitoj naciji koje se, na planu odnosa između nacija i nacionalnosti, pokušava predstaviti kao ugrožavanje proklamovanih principa na kojima su postavljeni odnosi između nacija i nacionalnosti u federaciji. Ili, jednostavnije — borba za višak rada i vladanje njime kao svojim monopolom, što nacionalna tehnokratija i birokratija smatra svojim zabranom, na terenu međunacionalnih odnosa ili odnosa u federaciji javlja se kao sukob istih snaga oko ekstradohotka na jedinstvenom jugoslovenskom društveno-ekonomskom prostoru. I u jednom i u drugom slučaju, praksa je to već po ko zna koji put potvrdila, te društvene snage i na tom

društvenom odnosu stvorene probleme i dileme ne samo da ne mogu razriješiti, nego ih po inerciji i zakonitosti samo zaoštravaju. Zato se na prodoru udruženog rada i socijalističkog samoupravljanja u višak rada, u sferi proširene reprodukcije i u odnose između viška rada i potrebnog rada u svakoj naciji i nacionalnosti danas bije odlučujuća bitka za nacionalnu i klasnu emancipaciju, za naše radničko-klasno zajedništvo, za bratstvo i jedinstvo ove etape naše borbe za socijalizam, za efikasno suprotstavljanje snagama i strategiji specijalnog rata.

U rješavanju složenog, dinamičnog odnosa klasnog i nacionalnog u našoj zajednici, socijalistička revolucija u Jugoslaviji prošla je, uslovno govoreći, kroz dvije faze.

Kao što je revolucija morala otpočeti i teći kao politički čin, borba za osvajanje političke vlasti od buržoazije, i nacionalni razvoj i odnosi morali su proći prvo tu fazu. U njoj je nacionalno pitanje razrješavano na političko-pravnom terenu. Ta faza je otpočela vrlo rano. Ona traje od onog trenutka kada je Partija zauzela ispravne stavove o ovom pitanju na IV konferenciji 1934, na Splitskom plenumu 1935, na V konferenciji 1940. što se može označiti periodom priprema za odlučujuće trenutke koje je nagovijestila NOB. NOB je bila izvršilac programa i strategije koju je Partija već dotada izgradila. Ta faza je trajala sve do ustavnih amandmana i Ustava iz 1974. a nastale promjene uslovilo je socijalističko samoupravljanje i zahtjevi za njegovom razvijenijom fazom.

U prvoj fazi i najdemokratskija politička načela, kao što su pravo na samoopredjeljenje do otcepljenja, ravnopravnost nacija i nacionalnosti u federativnom uređenju maksimalno su iscrpljene. Ipak valja reći, da je zbog saveznog centralizma, ravnopravnost nacija i nacionalnosti ostvarivana u njihovoj skućenoj samostalnosti. Centralističko raspolaganje viškom rada, zamagljivalo je stvarne odnose između nacija i nacionalnosti spolja, a iznutra je sužavalo materijalni prostor kako za prodor samoupravljanja i radničkog raspolaganja viškom rada, tako i za samostalniji razvoj nacija i nacionalnosti. Sve je to dovodilo do zaoštavanja protivrječnosti između federativnog uređenja, socijalističkog samoupravljanja i federalnog centralizma i etatizma. Naravno, kada se iz ove retrospektive pristupa sagledavanju dijalektike klasnog i nacionalnog, kao bitnog svojstva socijalističke revolucije u Jugoslaviji, u periodu takozvanog revolucionarnog etatizma i centralizma valja imati u vidu i objektivne faktore koji su na to neminovno uticali. To su, prije svega, ratna razrušenost i opustošenost, neophodnost da se u krajnje nepo-

voljnim unutrašnjim i međunarodnim uslovima mobilišu sve snage i izvori društva da bi se zaštitile i učvrstile tekovine oslobodilačke borbe i revolucije. Sve to je zahtijevalo koncentraciju i centralizaciju svih potencijala, odgovarajuću organizaciju i sistem. Imajući u vidu višenacionalnost naše zajednice, klasnu suštinu društveno-političkog sistema i federativno uređenje, neophodno je bilo tragati za novim rješenjima (čim su se za njih obezbijedile elementarne pretpostavke) koja bi širila prostor nacionalne slobode i ravnopravnosti na osnovama socijalističkog samoupravljanja i radničkog vladanja viškom rada.

14 -> Karavajev - nezavisan

Od nastanka pa do današnjih dana SFRJ je suočena sa protivrječnošću između privredno razvijenih i manje razvijenih republika i pokrajina. Materijalna komponenta politike nacionalne ravnopravnosti, od trenutka kada su se stekli uslovi za to, bila je bitni dio strategije razvoja revolucije, federalizma i socijalističkog preobražaja jugoslovenskog društva, političkog sistema i naše zajednice. Rezultati su potvrdili ispravnost te politike kao i njene međunarodne vrijednosti i domet, a stečena iskustva u tome podsticana su i za razrješavanje protivrječnosti savremenog svijeta, koja se ponekad naziva razvijeni i nerazvijeni, a ponekad sjever i jug.

Za sve to, bila su potrebna ogromna ulaganja i solidarnost, na čemu je takođe naša revolucija potvrdila svoju humanu suštinu.

Međutim, i pored svih napora i rezultata koji su postignuti, bitni ciljevi još nisu ostvareni. Relativne razlike nisu smanjene, pa to područje ostaje i dalje veliki izazov revolucije unutar, a i predmet interesovanja i prodora snaga specijalnog rata.

U dosadašnjim rezultatima izostala je integracija interesa na bazi mogućnosti koje pruža samoupravljanje i komplementarnost privrednih resursa i struktura.

Drugu fazu naše revolucije označava prenošenje nacionalnog razvoja i odnosa na socijalno-klasni teren, to jest na onu sferu u kojoj su skriveni objektivni faktori ishodišta nacije.

Tu fazu označava decentralizacija, a uslovi za to stvarani su u procesu jačanja ukupnih potencijala društva koje je omogućavalo socijalističko samoupravljanje. To je naša stvaralačka primjena marksističke dijalektike razrješavanja složenog odnosa klasnog i nacionalnog u revolucionarnom društvenom kretanju. Idejni i klasni smisao decentralizacije u nas su radničko-klasni interesi. To iz razloga što je centralizacija na etatističkom, proizvodnom odnosu vrlo

rano limitirala prava radnika da u samoupravljačkom procesu i praksi neposredno odlučuju o uslovima i rezultatima svoga rada. U tom smislu radničko raspolaganje viškom rada postaje materijalna osnova nacionalne slobode, samostalnosti, ravnopravnosti i integracije u društvu na radničko-klasnom interesu.

Od ustavnih amandmana pa do XII kongresa SKJ sporije se odvijao proces deetatzacije osnovnog društvenog odnosa, proizvodnog odnosa, što ima dalekosežne negativne posljedice i na razne načine ohrabruje i uključuje u naš prostor snage specijalnog rata.

Napori koje je društvo činilo i čini u ovoj fazi dali su daleko veće rezultate u koncipiranju, razradi i uobličavanju globalnog političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, nego što su ostvareni rezultati u stvaranju realnih pretpostavki za njegovo praktično funkcionisanje i reprodukciju. Dovoljno je napomenuti da se za posljednjih 20 godina odnos u raspolaganju sredstvima društvene reprodukcije nije bitno promjenio ako se na taj odnos gleda sa njegove klasne suštine. To je ključno pitanje na kome se bije unutrašnja bitka i zatvaraju kanali prodora snaga specijalnog rata u naš prostor.

II

Ostvarenja i suočavanja

Sa sigurnošću se može tvrditi da su u SFRJ pronađena takva rješenja koja trajno omogućuju spokojan život svih nacija i nacionalnosti u socijalističkoj samoupravnoj federativnoj zajednici. Ona su u novom tipu federacije, nepoznatom u dosadašnjoj ljudskoj istoriji. To je federacija zasnovana na načelima koja omogućuju veći stepen samostalnosti, a u isto vrijeme veći stepen jedinstva i kohezije nego ijedna druga federacija u svijetu. Ona svima, na bazi dogovorenih i utvrđenih zajedničkih interesa omogućuje da se brže razvijaju, napreduju, približavaju i udružuju i zajednički obezbijeduju miran i spokojan život svih.

U razdoblju od ustavnih amandmana do danas porasla je svijest o svojim mogućnostima i odgovornostima za ukupan razvoj i napredak svake republike i pokrajine, probuđene su nove snage i inicijative na unapređenju uslova života radnih ljudi, porasla je svijest o sebi i svom dostojanstvu. Istovremeno je poraslo i kritičko saznanje o tome da se zdravi, čvrsti i trajni temelji našeg zajedništva mogu

graditi samo na klasnoj suštini revolucije, na slobodno udruženom radu i socijalističkom samoupravljanju kao stvarnom, univerzalnom proizvodnom i društvenom odnosu.

U vezi sa svim ovim postavljaju se pitanja: kako to da se javljaju optužbe da neko nekoga ugrožava, i, otkuda pojave slabljenja kohezionih veza i jedinstva, nacionalističke euforije pa čak i kontra-revolucije i slično.

Nacionalizam

Sem slučaja protjerivanja Srba i Crnogoraca sa Kosova, što je sastavni dio iredentističke velikoalbanske strategije, ako se može govoriti o ugrožavanju neke nacije ili nacionalnosti, onda je njegovo porijeklo u ugrožavanju socijalističkog samoupravljanja od vlastite tehnobirokratije. Tu su u sukobu samoupravljanje i otuđeni centri moći u svojoj sredini oko viška rada unutra, i oko ekstradohotka u međusobnim odnosima na jugoslovenskom prostoru. Podlijeganje parcijalnom interesu, na razbijenom društvenom vlasništvu na sredstvima proizvodnje, ideologizacijom se stvara iluzija o ugroženosti od drugih, što je najopasnija osnova nacionalizma i ugrožavanja našeg zajedništva, bratstva i jedinstva.

Unutrašnji razvoj nacija i nacionalnosti, to jest republika i pokrajina nije išao dovoljno u pravcu koji pretpostavlja ovakva federacija i temelji na kojima ona počiva. Riječ je o tome da ovakva federacija može opstati i prosperirati ako sve više postaje federacija udruženog rada, a manje federacija država. To, naravno, zavisi od toga koliko republike i pokrajine izrastaju više kao republike rada, a manje kao države u smislu etatizma.

Međutim, kad je o tome riječ, valja naglasiti da je zastoj samoupravljanja pred vratima proširene reprodukcije u uslovima koji su stvoreni decentralizacijom, zadržan opštinski, pokrajinski i republički centralizam, oslonjen više na političko vladanje, a manje na socijalističko samoupravljanje.

Klasno-nacionalno

Narušavanje dijalektičkog odnosa, klasnog i nacionalnog u unutrašnjem razvoju nacija i nacionalnosti ugrožava i same osnove na kojima su postavljeni i na kojima se grade odnosi između nacija i nacionalnosti, republika i pokrajina u federaciji. To se naročito ogleđa u opasnim tendencijama separatizma koje zakonito reprodukuje savezni centralizam. To tjera povratku tamo odakle je revolucija izašla i od čega se želi što više udaljiti. Ovakav trend se uklapa u političke špekulacije, ali i u strategiju dominacije oba bloka.

Za naše zajedništvo, bratstvo i jedinstvo ove faze borbe za socijalizam, za unaprijeđivanje samoupravnog socijalističkog federa-

lizma, najveća opasnost skriva se u pojavama ekonomskog separatizma, autarhije i zatvaranja, a u tome su skrivene i najveće opasnosti od slabljenja, pa i gubljenja autentičnosti kao glavnog cilja snaga specijalnog rata.¹

U uslovima savremenih prodora nauke i tehnike u proizvodnju, u neslučenom povećanju međuzavisnosti u svim, a posebno u ekonomskim odnosima u svijetu, besmisleno je govoriti o ekonomskom zatvaranju i autarhiji.

Ovakvo zatvaranje, prije svega znači stavljanje omče o vrat svojoj vlastitoj naciji, koju stihijno nameće vlastita tehnobirokratija i otuđeni centri moći. To šteti našem zajedničkom nastupanju prema svijetu od koga u velikoj mjeri zavisimo. Zasebno nastupanje slabi otpornost prema ucjenama i pritiscima što se ogleda u prihvatanju nepovljnih uslova, u prodoru buržoaskog morala i manira, u uvozu tehnologije koja razbija i slabi naše unutrašnje potencijale. Sve se to uklapa u strategiju posrednog nastupanja prema Jugoslaviji.

Ekonomski separatizam, zatvaranje i autarhija, pored nesagledive ekonomske štete, neracionalnosti i besmisla, neminovno vodi zaoštavanju protivrječnosti između razvijenih i nedovoljno razvijenih republika i pokrajina, blokiranju samoupravljanja unutra i samoupravnog povezivanja i integracije našeg društva i sistema, a to čini vitalni interes svakog našeg naroda i narodnosti i naše revolucije u hodu.

Zbog toga, i pored velikih materijalnih sredstava namijenjenih za podsticaj bržeg razvoja privredno nedovoljno razvijenih republika i SAP Kosovo, relativne razlike su porasle. Sigurno je na to uticalo više faktora, ali sa ovoga stanovišta najvažniji razlog je u tome što su materijalna sredstva za te svrhe administrativno prikupljana i raspoređivana. To je imalo dvostruko štetne posljedice. Umjesto da jača međuzavisnost i integracija na osnovu zajedničkih interesa i napretka, jačale su suprotne tendencije. Kod razvijenih republika i SAP Vojvodine, to je rađalo podozrenje, jer im se izdvajanje za ove svrhe u birokratskoj slici i predstavi javljalo kao faktor vlastitog sporijeg razvitka. Kao reakcija na to, na strani privredno nedovoljno razvijenih republika i SAP Kosovo, javljala se suprotna, u suštini ista logika po kojoj dobijaju malo, pa se onda

¹ U poslednjih 10 godina razmjena roba i usluga među republikama i pokrajinama stalno se smanjuje. Više od 2/3 roba i usluga »kruže« samo u okviru federalnih jedinica.

shodno tome izgradnjom paralelnih prerađivačkih kapaciteta moraju što prije osposobiti kako bi se mogli ravnopravnije nositi na tržištu, a unutra razvijati samostalnije, to jest autarhično.

Jednostavno rečeno, birokratizam i etatizam su razdvajali i suprotstavljali interese, stvarali određenu svijest koja je izdvajanje za ove svrhe prikazivala kao podsticanje konkurencije i konfrontacije, a ne jedinstva i međuzavisnosti. Iz ovoga se vidi gdje su i koji su pravci akcije. Oni su u tome da svako u svojoj sredini mora ići u bitku sa vlastitom tehnobirokratijom, za više ekonomske zakonitosti i nužde.

Ovdje je riječ o tome da se cjelokupan ekonomski razvoj nacija i nacionalnosti više osloni na socijalističko samoupravljanje i udruženi rad, a manje na republike i pokrajine kao države. Tek tada to će biti prave nacionalne ekonomije, ali ne zatvorene, jer će nacionalne biti onoliko koliko se klasni i nacionalni interes poklapaju i otvorene onoliko koliko radničko-klasni interes ne poznaje i ne trpi provincijalna i političko-teritorijalna ograničenja.

Samo neposredno udruženi radnici, na osnovama svojih klasnih i nacionalnih interesa u jugoslovenskim relacijama, predvođeni svojom avangardom SKJ, mogu se uspješno suprotstaviti uzurpatorskim tehnobirokratskim otuđenim centrima ekonomske i političke moći u svojoj vlastitoj naciji i nacionalnosti, koji usporavaju i koče ekonomski i društveni napredak.

Ekonomsko zatvaranje je uticalo i na ostala zatvaranja, na duhovno zatvaranje i razbijanje sa isto tako veoma štetnim posljedicama za ukupan razvoj i napredak i posebno opasnim za zajedništvo, bratstvo i jedinstvo. Oblici i manifestacije toga su mnogobrojni — počev od sporta, obrazovanja, kulture, nauke do jezika.

Učenici, na primjer iz Vojvodine, lane pa ni ove godine, gotovo da se nisu mogli upisati na beogradske fakultete zbog razlika u programima usmjerenog obrazovanja. Svako hoće svoje udžbenike. Udžbenici se štampaju u malim tiražima, što ih čini skupljim, a učenicima se uskraćuje pravo da se koriste najboljim. Jako je izražena tendencija da se ima »svoj« autor, bez obzira na kvalitet. Tako se pada u stanje u kome škola ne zbližava koliko bi mogla i morala, a kakvu to opasnost predstavlja dovoljno je samo podsjetiti na iskustva i pouke iz kontrarevolucije na Kosovu.

Za temu o kojoj je riječ čini se oportunistički naznačiti i neke zbrke oko jugoslovenstva kojih nije malo, a koje nepotrebno troše društvenu energiju i objektivno koketiraju sa strategijom specijalnog rata.

Nužno je reći da sa stanovišta marksističkog, naučnog pristupa ovom pitanju ne može biti govora o nekoj »jugoslovenskoj« naciji. To iz razloga što nisu postojali niti postoje istorijski uslovi za tako nešto. Nacije su u Evropi nastajale u početnoj i zreloj fazi kapitalističkog razvoja društva. U tom periodu nije bilo uslova za nastanak ni jugoslovenske buržoazije pa ni jugoslovenske nacije. Vezati nastanak »jugoslovenske« nacije za socijalizam, značilo bi padati na staljinističku konstrukciju o »socijalističkoj« naciji. Nacija je nacija. Ona nije ni kapitalistička, ni socijalistička. Drugo je koje klasne snage kormiliraju nacijom i kako je ideološki uobličavaju. Zato je nacija krajnja tačka u razvoju kapitalizma i početna tačka sa koje nastupa socijalizam. Drugim riječima, tek u socijalizmu se stvaraju uslovi u kojima se nacija najpotpunije afirmiše i to u procesu identifikacije klasnog i nacionalnog, u procesu prevazilaženja socijalno-klasnih uslova i ograničenja naslijeđene društvene podjele rada kao opredjeljujućeg faktora u istorijskom procesu nastanka nacije. Stoga, i ono što u istorijskom procesu socijalizma novo nastaje, nije nacija, isto kao što i društvo u prelazu iz feudalizma u kapitalizam nije stvorilo »kapitalistički narod«, nego nešto novo, a to je nacija. Krajnji ishod socijalizma, sa te tačke gledišta, naravno u dužem vremenskom periodu, biće nastajanje novih, neposrednih oblika ljudskog zajedničkog života, na novoj društvenoj podjeli rada, zasnovanoj na novim još revolucionarnijim polugama proizvodnje. Marks je takve oblike zajednice, nazivao »zbijskim« za razliku od »iluzornih« zajednica klasnog društva. Drugo je slobodno izjašnjavanje ljudi o nacionalnoj pripadnosti u samoupravnom socijalističkom društvu koje se zasniva na slobodi čovjeka, što je nov klasni kvalitet u odnosu na buržoasku nacionalnu slobodu ograničenu klasnim odnosima, eksploatacijom i stvarnom neslobodom čovjeka — radnika.

Kada je riječ o jugoslovenstvu zastranjivanja su u osnovi, u dva pravca. Jedni jugoslovenstvo negiraju i izjednačavaju ga sa unitarizmom, a drugi ga glorifikuju u nacionalnom smislu i pretpostavljaju nacionalnoj pripadnosti, slobodi i ravnopravnosti. Naravno, postoje i treći koji razumijevaju suštinu i njen unutrašnji klasno-dialektički odnos.

Ideja jugoslovenstva od svog nastanka do danas bila je onoliko progresivna koliko je okupljala i ujedinjavala jugoslovenske narode i stvarala mogućnost uspješnog otpora tuđinskoj vlasti. Istovremeno, ona je bila reakcionarna onoliko koliko je korištena i zloupotrebjavana za nametanje hegemonije buržoazije jedne ili više nacija nad drugima što je završavalo u unitarizmu i nacionalnom ugnjetaju.

vanju. U sadržini radničkog, klasnog poimanja jugoslovenstva jesu ostvarenja svake nacije i nacionalnosti u procesu ljudske, humane emancipacije čovjeka i nacija koje omogućuje, za ovaj historijski period, zajednica kakva je naša SFRJ. Dakle, nije riječ ni o revindikacijama buržoaske sadržine jugoslovenstva niti o apstrakciji, nego o realnom historijskom, revolucionarnom procesu socijalizma.

Za našu praktičnu akciju bitno je saznanje da li u nas postoji kriza i šta je u krizi.

Naša strateška opredjeljenja ne mogu biti u krizi, jer su revolucionarna, humana i beskrajno životvorna. Socijalističko samoupravljanje, dogovaranje i sporazumijevanje nisu i ne mogu biti u krizi. Onoliko koliko i jednog i drugog ima u realnim odnosima, toliko se ostvaruju nove perspektive i horizonti koji su negacija krize kao izraza besperspektivnosti.

U krizi je etatizam, grupnosvojsinski egoizam, u krizi su otuđeni centri ekonomske i politike moći, izrasli na otuđenom vladanju dijelom viška rada i društvenog dohotka. U krizi je parcijalizam za koji zajedništvo znači živjeti jedni pored drugih, a ne jedni sa drugima. Iskustva iz skorašnje prošlosti, iz NOB-a su stalna opomena i putokaz šta znači i kuda vodi parcijalizam, a kuda sloga i zajedništvo. Kriza i kompromitacija parcijalizma, između ostalog, ogleda se i u defanzivi pred kleronacionalizmom i drugim neprijateljima naše revolucije i puta koji smo odabrali. Svi ti neprijatelji podižu glavu koliko im parcijalizam otvara pukotina i stvara prostor za akciju, što spada u bitne preokupacije snaga specijalnog rata.

U suprotstavljanju snagama i strategiji specijalnog rata, kada je u pitanju SFRJ, valja smjelo i još odlučnije ići putem koji je projektovan prema Marksovom otkriću »da će društvo pronaći svoju ravnotežu tek onda kada se bude okretalo oko sunca rada«.

Zaključak

1. Specijalni rat u svim svojim dimenzijama, oblicima i metodima nastupanja neprekidno eskalira. Stoga je fenomen specijalnog rata, po mnogo čemu, značajnija dimenzija naše društvene realnosti, nego što mu se u najširoj, organizovanoj društvenoj akciji pristupa i suprotstavlja.

Ako se pođe od toga da je »nenasilna okupacija« jedan od opasnih ciljeva strategije specijalnog rata, onda je samo po sebi jasno

da su samoupravni društveno-ekonomski odnosi kao opredjeljujući činilac i svih drugih društvenih odnosa i političkog sistema socijalističkog samoupravljanja prvi na meti dejstva snaga specijalnog rata. Na zadržavanje, pa čak i učvršćivanje etatističkih, grupnosvojskih i privatnih elemenata u proizvodnim odnosima, utiče se oblicima ekonomskih veza i saradnje naučnom, tehničkom i tehnološkom saradnjom i uslovljavanjem. Mogućnosti organizovanog suprotstavljanja snagama specijalnog rata u nas su izuzetno povoljne sa stano-
višta identifikacije vrijednosti na kojima se društveni sistem zasniva, sa suštinom i kontinuitetom revolucije, sa težnjama ogromne većine u društvu i posebno radničke klase. Istovremeno, suprostavljanje snagama i metodima specijalnog rata otežano je onoliko koliko su zamršeni znaci raspoznavanja između tih snaga i njihovog metoda djelovanja i praktičnog ponašanja i djelovanja dijela društvenih snaga u našem vlastitom sistemu. U tom smislu, u nas postoje daleko veće mogućnosti suprotstavljanja specijalnom ratu. To podrazumi-
jeva široku, svakodnevnu upornu i brižljivo vođenu praktičnu po-
litičku akciju za društvene vrijednosti i funkcionisanje ustavnog sistema. Stoga u nas suprotstavljanje specijalnom ratu ne može biti stvar i briga samo-zaduženih službi. Stručne službe i organi uspješno će obaviti svoju misiju ukoliko njihova saznanja brzo nađu primjenu u praktičnoj organizovanoj akciji radnih ljudi, a prije svega SKJ.

2. Kritičnost i zrelost organizovanih snaga socijalističke svijesti u nas prema vlastitim devijacijama i odstupanjima od sistema, brže će rasti ukoliko se to sve povezuje i sa ovom dimenzijom, upravo zbog ponosa našeg radnog čovjeka na ono što gradi i stvara na tala-
sima svoje revolucije. Revitalizacija socijalističkog samoupravljanja i avangardne uloge SKJ u samoupravljačkom pokretu radničke klase u savezu sa svim radnim ljudima neprobojan su front za svaki oblik dominacije. To podrazumijeva stvarni, a ne samo deklarativni, bes-
kompromisni pohod za etičke i humane vrijednosti društva sadržane u raspodjeli prema radu, za eliminisanje uslova koji omogućuju eksploataciju tuđeg rada, za praktično ostvarivanje načela da svačiji materijalni i društveni položaj zavisi samo od rada i radnih dopri-
nosa. To pretpostavlja odlučan i nemilosrdan okršaj sa snagama i interesima u našem društvu i sistemu koje su postale ne mala bari-
jera i brana u borbi za te vrijednosti. U tom smislu i na tim vrijed-
nostima diferencijacija u SKJ je sastavni dio uspješnog suprotstav-
ljanja snagama specijalnog rata. Zato se može reći da je uspjeh ili neuspjeh specijalnog rata u našim uslovima i prilikama u čvrstoj korelaciji sa odnosom klasnih snaga koji se uspostavlja u višku rada

*Natpro-
incentivi*

i njegovom raspolaganju, jer je specijalni rat klasno motivisan. U ovom smislu, jedan dio našeg upravljačkog sloja je onoliko u moralnoj krizi koliko je razapet između samoupravljanja kome pristupa po dužnosti i zadržavanja starih, privilegovanih pozicija na koje ga tjera neposredni empirijski interes. I uslovi bezbjednosti i sigurnosti zemlje zahtijevaju odlučno obračunavanje sa uslovima i odnosima iz kojih se ova kriza rađa.

Stoga, i u naš sistem društvene samozaštite valja više unijeti ovu dimenziju jer će ona jačati motivaciju za angažovanje, a takvo angažovanje davaće rezultate koji će jačati motivaciju. Time će se, bez sumnje, uspostavljati skladniji odnos između motivacije i organizacije društvene samozaštite kao i između uspješnog zatvaranja onih pukotina koje čine prostor za nejasne znake raspoznavanja kojima se koriste spoljne i unutrašnje antisamoupravne snage.

*Rozline
ovo*

3. U višenacionalnosti naše zajednice sadržana je i posebna dimenzija sa kojom računaju snage specijalnog rata. Poznato je da su u prošlosti svi okupatori u svojim porobljivačkim planovima računali na devizu »zavadi pa vladaj«, a to je, van svake sumnje, bitna komponenta potencijalnih agresora i pretendenata na »usrećenje« naših naroda i narodnosti. Projektanti specijalnog rata prema Jugoslaviji svoje kalkulacije zasnivaju na razlikama i protivrječnostima koje u nas postoje između pojedinih nacija i nacionalnosti, između republika i pokrajina. Te razlike zaista objektivno postoje. Međutim, one same po sebi nisu smetnja saradnji, integraciji i izgradnji čvrstog i trajnog zajedništva. Dezintegrirajuće, te razlike postaju onog trenutka kada se politiziraju, kada nacionalnim interesom, više ili manje, manipulišu određene društveno dominantne snage u pojedinim nacijama i nacionalnostima. Upravo u tom prostoru locirana je strategija i metodi djelovanja snaga specijalnog rata. Prema tome, kad je riječ o ovoj sferi i njenoj uključenosti u objekt specijalnog rata, onda je šansa ovog društva i sistema da se uspješno suprotstavi upravo u otvaranju jednih prema drugima, na zajedničkim interesima kojih ima toliko kolike su i ljudske potrebe. Zato je zajednički interes radničke klase i nacija i nacionalnosti u Jugoslaviji objektivno-subjektivna kategorija. To je interes koji je dogovorno utvrđen, ali na osnovu sposobnosti i napora da se prodre u njegovu objektivnost u svakom konkretnom slučaju. Stoga, isticanje razlika koje kod nas postoje ohrabruje snage specijalnog rata onoliko koliko se istovremeno u njima ne otkriva i bori za jedinstvo, jer potreba za jedinstvom postoji zbog razlika, a razlike se mogu progresivno afirmisati samo u jedinstvu.

Odgovornost za zajedništvo, bratstvo i jedinstvo u nas, od baze do vrha, jeste odgovornost za onemogućavanje prodora snaga specijalnog rata u naš prostor i odnose. U tom smislu, svačije ponašanje je podložno ocjeni i kritici. Subjektivni napor organizovanih socijalističkih snaga u spriječavanju snaga specijalnog rata objektivno se mjeri doprinosom izgradnje samoupravnog socijalističkog zajedništva, bratstva i jedinstva. Znajući to Josip Broz Tito je na startu izgradnje Nove Jugoslavije rekao: »Granice federalnih jedinica u Federativnoj Jugoslaviji nisu granice razdvajanja nego granice spajanja. Te granice, da ih tako prikažem, treba da budu nešto kao one bijele crte na jednom mramornom stubu«.